

Motion till riksdagen 2024/25:3314

av **Linus Lakso m.fl. (MP)**

med anledning av prop. 2024/25:72 Forskning och innovation på energiområdet för försörjningstrygghet, konkurrenskraft och klimatomställning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet även fortsättningsvis ska inkludera uppfyllandet av energirelaterade miljöpolitiska mål och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ersätta den särskilda satsningen på forskning och innovation på kärnkraftsområdet med en särskild satsning på forskning och innovation inom reglerbara energikällor, energilager samt flexibilitet i konsumentled och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följande områden bör få ett ökat fokus under perioden 2025–2028: resilient och robust energisystem; välfungerande energimarknader mot en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning; kompetensförsörjning och kompetensutveckling; ökat nyttiggörande av forskning och innovation i samhället; prioriterade värdekedjor för elektrifieringen, dvs. batterier och vätgas, samt resurseffektivitet och cirkularitet i energisystemet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motivering

Inledning

I proposition 2024/25:72 lämnar regeringen förslag på riktlinjer för den verksamhet kring forskning och innovation på energiområdet som finansieras via anslag 1:3 Energiforskning, utgiftsområde 21 Energi.

Att skyndsamt fasa ut fossila bränslen och bygga ett resurseffektivt, långsiktigt hållbart och robust energisystem är avgörande för arbetet med att begränsa flera systemhotande klimat- och miljöförändringar, stärka Sveriges motståndskraft och trygga näringslivets konkurrenskraft.

Energiforskning ska fortsatt bidra till uppfyllandet av energirelaterade miljöpolitiska mål

Miljöpartiet anser att regeringens förslag till nytt övergripande mål respektive resultatmål för forskning och innovation på energiområdet i stort är mycket lika tidigare beslutade övergripande mål respektive resultatmål och tillstyrker därför delvis förslagen. Däremot motsätter sig Miljöpartiet strykningen av att insatser på området ska bidra till uppfyllandet av energirelaterade miljöpolitiska mål. I en tid där kopplingarna mellan klimatförändringar och exempelvis utarmning av biologisk mångfald blir allt mer kända, och fenomenen delar orsaker och förvärrar varandras konsekvenser, behövs mer forskning med ett brett perspektiv på ekologisk hållbarhet.

Strykningen av ”energirelaterade miljöpolitiska mål” riskerar att leda till en nedprioritering av energiforskning som kan bidra till uppfyllandet av miljömål som exempelvis Frisk luft, Ett rikt odlingslandskap samt Levande sjöar och vattendrag.

Mot bakgrund av det som anförs ovan föreslår Miljöpartiet att det övergripande målet för forskning och innovation på energiområdet ska vara att bidra till uppfyllandet av de energi- och klimatpolitiska målen samt de energirelaterade miljömålen. Insatserna ska inriktas på områden som bidrar till en trygg energiförsörjning, stärkt svensk konkurrenskraft och en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning. Även de forskningspolitiska målen ska beaktas. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen.

Särskild satsning på grön baskraft

I propositionen skriver regeringen att den nya energipolitiska inriktningen innebär ett skifte till att fokusera på vad energi- och kraftsystemet ska prestera, snarare än på vilka energi- och kraftslag det ska bestå av. I tydlig strid med det påstådda nya fokuset gör regeringen samtidigt bedömningen att det behövs en särskild satsning på forskning och innovation på kärnkraftsområdet (fissionskraft) samt att målet bör vara att minst 600 miljoner kronor under perioden 2025–2028 används för forskning och innovation inom kärnkraftsområdet, varav 100 miljoner bör gå till pilot- och demonstrationsprojekt 2025. Miljöpartiet anser att regeringens särbehandling av kärnkraften, som kan ses i såväl forskningspropositionen som i regeringens övriga energipolitik, kraftigt riskerar att motverka det av regeringen föreslagna övergripande målet med energiforskningen, som anger att forskningsinsatser ska inriktas på områden som bidrar till en trygg energiför-

sörjning, stärkt svensk konkurrenskraft och en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning.

En nyckelfråga för Sveriges klimatomställning och framtida konkurrenskraft är möjligheten att genom elektrifiering ställa om transporter och befintliga industrier till fossilfritt samt att etablera nya industrier som tillverkar fossilfria bränslen och produkter. Flera experter har pekat på att regeringens ansträngningar för att få ny kärnkraft att byggas riskerar att leda till att investeringar i fossilfri elproduktion, med potential att komma på plats i närtid, uteblir. I nästa steg riskerar det att leda till att investeringar i industriomställning och nyetableringar skjuts fram eller hamnar i andra länder. I propositionen för regeringen själv följande resonemang: ”Hur stor elanvändningen slutligen blir kommer bland annat att bero på hur många industrisatsningar som blir av, vilket i sin tur bl.a. beror på tillgången till el till konkurrenskraftiga priser.”

En politiskt initierad satsning på specifikt kärnkraft (fissionskraft) riskerar att motverka målen om trygg energiförsörjning, stärkt svensk konkurrenskraft och en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning. I övrigt anser Miljöpartiet att kärnteknisk grundforskning bör inriktas mot tekniker som är långsiktigt hållbara, som till exempel fusionsenergi.

Oavsett Sveriges egna energipolitiska vägval är den större trenden i Europa att andelen förnybar elproduktion kommer att öka kraftigt. År 2021 kom 39 procent av EU:s el från förnybara energikällor. År 2023 hade andelen ökat till 45 procent, och prognoser pekar på en fortsatt snabb ökning. Eftersom Sveriges energisystem är sammankopplat med våra grannländers kommer vi oavsett att behöva rusta och anpassa vårt energisystem för den utvecklingen. I sitt underlag till regeringens forsknings- och innovationsproposition skriver Vetenskapsrådet följande: ”Eftersom energisystemet kommer att kräva en allt större flexibilitet genom ökat genomslag för så kallade intermittenta energikällor, såsom vind- och solkraft, behöver forskningen ett tydligt systemperspektiv som inkluderar reglerbara energikällor och energilager, men även flexibilitet i konsumentledet.” Miljöpartiet har tidigare föreslagit både planeringsmål och investeringsstöd för s.k. grön baskraft, i vilket vi inrymmer reglerbara energikällor, energilager samt efterfrågefleksibilitet. Investeringsstödet för grön baskraft ska likt Industriklivet kunna användas till bl.a. forskning och förstudier.

Med anledning av det som anförs ovan föreslår Miljöpartiet att regeringens särskilda satsning på forskning och innovation på kärnkraftsområdet ersätts med en särskild satsning på forskning och innovation som rör reglerbara energikällor, energilager samt flexibilitet i konsumentled. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Energiomställningen kräver ökat fokus på resurseffektivitet och cirkularitet

I propositionen anger regeringen att följande områden bör få ett ökat fokus under perioden 2025–2028: i) resilient och robust energisystem, ii) välfungerade energimarknader mot fördubblad elanvändning, iii) kompetensförsörjning och kompetensutveckling, iv) ökat nyttiggörande av forskning och innovation i samhället samt v) prioriterade värdekedjor för elektrifieringen: kärnkraft, batterier och vätgas.

Mot bakgrund av det som anges i avsnittet ovan om att satsningar på ny kärnkraft riskerar att bromsa Sveriges elektrifiering föreslår Miljöpartiet att man i det femte utpekade fokusområdet ska stryka kärnkraft som en prioriterad värdekedja för elektrifieringen.

Miljöpartiet invänder delvis mot det andra utpekade fokusområdet, ”välfungerande energimarknader mot fördubblad elanvändning”. Miljöpartiet har tidigare föreslagit att regeringens planeringsmål om 300 TWh till 2045 ska ersättas med planeringsmål till 2030 och 2035 i syfte att möjliggöra en snabb elektrifiering av transportsektorn och befintliga industrier liksom nya etableringar som kan bidra till den gröna omställningen. Här är det viktigt att skilja mellan ett mål och ett planeringsmål. Med planeringsmål menar vi att det ska vara möjligt att uppnå mängden producerad el i den mening att våra myndigheter ska vara förberedda för en sådan utveckling. Men var behovet landar exakt vid en given tidpunkt avgörs av flera faktorer. Därför ser Miljöpartiet inte att en fördubblad elanvändning i sig självt bör vara ett utpekat mål. Ökad elanvändning ska vara ett sätt att uppnå en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning. Därför föreslår Miljöpartiet i stället följande formulering för det femte fokusområdet: välfungerande energimarknader mot en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning.

Utöver detta föreslår Miljöpartiet även ett sjätte fokusområde: ett resurseffektivt och cirkulärt energisystem. Framgångsrik forskning har resulterat i nya fossilfria tekniker som kan användas för att fasa ut fossila bränslen ur våra samhällen. Samtidigt medför tekniker och resurser som är oundgängliga i ett fossilfritt energisystem, som batterier, vindkraftverk och biobränslen, andra typer av hållbarhetsproblem. Ökad efterfrågan på biomassa, ökad utvinning av metall och mineral samt ohållbar hantering av avfall skapar problem kopplade till planetära gränser som förändrad markanvändning, biologisk mångfald och förändring i färskvatten. För att säkra en långsiktigt hållbar och säker utveckling behöver vårt energisystem utvecklas för att på sikt rymmas inom samtliga nio planetära gränser. För att nå dit krävs ett stort forskningsfokus på resurseffektivitet och cirkularitet i energisystemet. Genom innovationer i alternativa material, smart design, cirkulära flöden och nya lösningar på efterfrågesidan kan det gå att få ihop resurs pusslet kring energisystemet.

Mot bakgrund av det som anförts ovan föreslår Miljöpartiet att följande områden ska få ett ökat fokus under perioden 2025–2028: resiliент och robust energisystem; välfungerande energimarknader mot en samhällsekonomiskt effektiv klimatomställning; kompetensförsörjning och kompetensutveckling; ökat nyttiggörande av forskning och innovation i samhället; prioriterade värdekedjor för elektrifieringen: batterier och vätgas, samt resurseffektivitet och cirkularitet i energisystemet. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Linus Lakso (MP)

Rebecka Le Moine (MP)

Emma Nohrén (MP)

Katarina Luhr (MP)

Nils Seye Larsen (MP)